Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi
Third Sector Social Economic Review
54(4) 2019 1857-1874
doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.12.1236

Araştırma Makalesi

Popülizm: İdeolojisizliğin İdeolojisi ya da İktidar İdeolojisi

Populism: Ideology of Non-Ideology or Ideology of Power

Cemal FEDAYİ	Onur YILDIRIM
Prof. Dr. Kırıkkale Üniversitesi	Arş. Gör. Dr. Kırıkkale Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
fedai67@yahoo.com	onur20082008@hotmail.com
https://orcid.org/0000-0003-0097-0368	https://orcid.org/0000-0003-3946-338X

Makale Gönderme Tarihi	Revizyon Tarihi	Kabul Tarihi
21.10.2019	28.10.2019	12.11.2019

Öz

Bugün artık temsili demokrasiyle yönetilen uluslarda iktidarı elinde bulunduran parti ve lider kadrosunun dört başı mamur ideolojik öğretilere ihtiyaç duymadığı bellidir. Ne tüm örüntüleriyle liberalizm ne de tüm fraksiyonlarıyla sosyalizm iktidarı elde etmeye ve konsolide etmeye yardımcı olabilirler. Temsili demokrasilerde siyasal iktidarın elde edilmesi için tüm ideolojik öğretilerin yerine popülizmin gücüne dayanmak daha ikna edicidir. Popülizm yazılı bir öğreti olmaması ve kuramsal formülasyonu dışlaması, bu ikisinin yerine de esnek ama güçlü iddialar manzumesiyle iktidarın ideolojisi olarak istihdam edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Popülizm, İdeoloji, Temsili Demokrasi, İktidar.*

Abstract

It is clear that the party and leader cadres, which now hold power in representative democracy, do not need the proper ideological doctrines. Neither liberalism in all its patterns nor socialism in all its fractions can help to gain and consolidate power. It is more persuasive to rely on the power of populism instead of all ideological doctrines to achieve political power in representative democracies. Populism is not a written doctrine and excludes theoretical formulation, instead, it is employed as the ideology of power, with a range of flexible but powerful claims.

Keywords: *Populism, Ideology, Represantative Democracy, Power.*

Giriş

Bugün itibariyle küresel siyasal hayatı en fazla meşgul eden konulardan birisi popülizmdir. Popülist partiler, periyodik aralıklarla düzenlenen seçimler sonucunda ya parlamentodaki en büyük parti haline geldiler ya da en büyük partiler arasında yer aldılar (Albertazzi ve Mueller, 2013, s. 344). Aslında popülizm üzerine yapılan son 20 senelik çalışmalar göz ardı edildiğinde, popülizm fenomeni, Batı Avrupa dışında kalan dünyanın kendine özgü siyasal açmazlarının ürünü olarak muamele görmekteydi (Mudde, 2004, s. 550). Dolayısıyla popülizm terimi, muhtevasında saklı olan siyasal fikirlerin niteliğine bakılmaksızın Batı Avrupa'nın öncülüğünü ve savunuculuğunu üstlendiği düzenin karşıtlığını (Müller, 2017, s. 13) ifade etmek amacıyla kullanılmaktaydı. Ancak artık söz konusu popülizm olduğunda, Batı Avrupa'nın da bu fenomenin etkisi altında olduğu söylenmelidir. 21. yüzyıl, popülizmin küresel bir fenomen olarak yeniden

Önerilen Atıf /Suggested Citation
Fedayi, C., Yıldırım, O. 2019, Popülizm: İdeolojisizliğin İdeolojisi ya da İktidar İdeolojisi *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(4), 1857-1874

doğuşuna tanıklık etmektedir (O'Brien, 2015, s. 342). Rancière'in (2016, s. 101) ifade ettiği gibi, Batı dünyasının mevcut retoriğinde "popülizm riski"nin gündeme getirilmediği tek bir gün dahi bulunmamaktadır. Farklı ve olumlu bir bağlamda olsa dahi Mouffe (2019, s. 89), Batı Avrupa'nın mevcut konjonktüründe "popülist moment"in deneyimlendiğini ifade etmektedir.

Aslında Batı Avrupa'da son bir iki yılda yaşanan siyasal gelişmelere kadar, popülizmi küresel bir fenomen olarak takdim etme imkânına sahip değildik. 2013 yılında kaleme aldığı çalışmasında Urbinati, popülizmi zımni bir şekilde Anglo-Sakson dünya açısından "Amerikan istisnacılığı"nın -her ne kadar bu terimi kullanmasa da- bir parçası olarak görmekte; onu cumhuriyetçi demokrasinin hükümet yapısına, anlayışına ve politikasına özgü olduğunu çalışmasının satır aralarına serpiştirmeye çalışmaktaydı. Urbinati (2013, s. 141), söz konusu çalışmasının belli noktalarında temsili demokrasiyi kurban etmeme adına onun farklı bir yorumu olan cumhuriyetçi demokrasinin popülizmin kök salmasına nasıl mahal verdiğini kanıtlamaya çalışır görünmektedir. Gerçekten de Kasım 2016 ABD Başkanlık Seçimleri'ni Trump'ın kazanmış olması, Urbinati'nin Anglo-Sakson dünya için ileri sürdüğü tezi doğrulamaktaydı. Cumhuriyetçi demokrasi doğası ve yapısı gereği popülizmin dölyatağı idi. Ne var ki, popülizmin "Amerikan istisnacılığı"nın bir parçası ya da cumhuriyetçi demokrasinin sendromu ya da patolojisi olmadığı, demokrasinin güncel olarak uygulanan tek türü olan temsili demokrasi içerisinde her an kök salabilme potansiyeline sahip bir fenomen olduğu çoktan ortaya çıkmıştı. 2016 Haziran'ında gerçekleştirilen Brexit referandumu ile Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması doğrultusunda halkın ortaya koyduğu irade, Anglo-Sakson dünyada da "popülizm heyulası"nın (Ionescu ve Gellner, 1969, s. 1) dolaşmaya başladığı yönünde inancı kuvvetlendirmişti. Gerçekten de pek çok popülizm araştırmacısı açısından kelimenin tam anlamıyla temsili demokrasinin üzerinde bir heyula dolaşmaktaydı.

Popülist olarak adlandırılan siyasal partilerin ya sınırları içerisinde konumlandıkları ülkelerin siyasal hayatında kamuoyunu ve iktidarı etki altına almak suretiyle siyasal pratiklerin oluşumunda ve yürütülmesinde belirleyici olmaları ya da seçimler aracılığıyla iktidara yükselmeleri, onlar üzerine yapılan araştırma sayısında artışa neden olmuştur. Bu tür araştırmaların artışıyla ilgili olarak Mudde (2004, s. 541), 1980'lerden itibaren popülist olarak adlandırılan partilerin siyasal hayatta belirleyici olmalarına koşut olarak onlar hakkında binlerce kitap, makale ve köşe yazısı kaleme alındığını belirtmektedir. Ancak söz konusu araştırmalarda, popülizmin tarihsel bir fenomen şeklinde mi yoksa bir kavram olarak mı ele alınması gerektiği yönündeki tartışmalar sürmektedir. Genel olarak tarihçiler, popülizmi tarihsel bir fenomen olarak kabul ederlerken; siyaset bilimciler, sosyologlar ve eleştirel kuramcılar onu bir kavram olarak ele alma eğilimindedirler.

Bu çalışmada, popülizmin hem tarihsel köklerine hem de kavramsal yapısına değinmekle birlikte, bu değinme işlemi onun 21. yüzyılda temsili demokratik sistem içerisinde iktidarın ideolojisi olarak istihdam edilişine odaklanmak amacıyla yapılacaktır. Bu çalışmada, Urbinati'nin (2013, s. 140) ifade ettiği gibi, popülizm bir iktidar ideolojisi (projesi) olarak ele alınacaktır. Popülizmin modern siyasetin sürekli tekrarlanan ya da potansiyel olarak tekrarlanma ihtimali olan bir nitelik olduğu noktasında Arditi'ye (2005, s. 77) katılmakla birlikte, ondan farklı olarak bu tekrar edişin temsili demokrasiyi özgü olduğu savlanacaktır. Arditi'nin (2005, s. 77) iddia ettiği gibi, popülizmin demokratik siyasetin içerisinde doğduktan sonra otoriter bir kimliğe bürünme ihtimali bulunmaktadır. Ancak popülizm, demokrasiden yoksun otoriter bir siyaset yapma biçimine dönüştükten sonra artık popülizm olarak adlandırılamaz.

Dolayısıyla Mouffe (2019, s. 18) ve Panizza'ya (2005, s. 1) katılarak, 21. yüzyılın üçüncü on yılı itibariyle siyasal çatışmanın temel ekseninin sağ-sol şeklindeki popülist mevzilenme üzerinden gerçekleşeceği savunacağız. Mevzilenme hareketinin ise demokratik bir çerçevede gerçekleşeceğini düşünüyoruz. Öte yandan Mouffe'a yukarıda belirtilen husus bağlamında katılsak dahi, ondan ayrıldığımız noktalarda bulunmaktadır. Mouffe'dan farklı olarak bu çalışmada popülizmin bir ideoloji, siyasal rejim olduğu, daha doğru bir ifadeyle 21. yüzyılda siyasal iktidarın ideolojisi ve işleyiş mantığını yansıttığı savlanacaktır. Bununla birlikte, kendimize bir başka kılavuz olarak Rancière'i (2016, s. 102) seçmek suretiyle onun popülizmin kendi içinde tutarlı bir siyaset yapma biçimi olmadığı görüşünü dile getireceğiz. Ancak,

Rancière'den farklı olarak söz konusu tutarsızlığın popülistler tarafından iktidar ideolojisi olarak nasıl kullanıldığını ele alacağız. Bu yüzden Laclau'nun (2018, s. 27) kılavuzluğunda, bu çalışmada popülizm anormallik ya da sapkınlık olarak ele alınmayacaktır. Çünkü Latin Amerika'dan Uzak Doğu'ya kadar temsili demokrasiyle idare edilen tüm uluslarda popülizm fenomeni hayat bulmaktadır (Finchelstein, 2019, s. 217).

Böylelikle, popülizmi ideolojisizliğin ideolojisi ya da iktidarın ideolojisi olarak adlandırma imkânı ortaya çıkmış olacaktır. Özetle, çalışmanın konusunu iktidar ideolojisi olarak popülizmin istihdam edilme uğraşı oluşturmaktadır. Popülizmin iktidar ideolojisi olarak istihdam edilmesinin temsili demokrasilere özgü küresel bir fenomen olduğu iddia edilecektir. Her ne kadar popülist olarak adlandırılan partilere yer yer değinilecek olsa da, çalışma ağırlıklı olarak teorik bir çerçeve içerisinde yürütülecektir. Bu yönüyle çalışma, AK Parti döneminin 2002-2010 yılları arasındaki siyasal pratiğine dönük genel bir çerçeve çizme hedefinde olan ve bu hedefi "iktidarda popülizm" olarak adlandırılan Kalaylıoğlu'nun 2017 yılında yayımlanan çalışmasından da ayrılmaktadır. Çünkü çalışmanın amacı bir örnekten hareketle iktidarın popülist pratiği değil, popülizmin iktidar pratiğidir.

"Biz-Öteki" Bağlamında Popülizm

Popülizm üzerine araştırma yapan düşünürler, onun bir kavram olarak çok anlamlı, dolayısıyla da tanımlanmasının son derece güç olduğu konusunda ittifak etmektedirler. Hem de bu ittifak, popülizm fenomeni üzerine ilk defa çalışanlardan başlayıp günümüze kadar devam etmektedir. Canovan, (1981, s. 3), Taggart (2000, s. 1), Arditi (2005, s. 72), Urbinati (2013, s. 137), Rancière (2016, s. 101), Anselmi (2018, s. 6) ve daha birçok düşünür bir kavram olarak popülizmin kaypaklığından, dolayısıyla da tanımlanmasının güç olduğundan söz etmektedirler. Bu konuda Mudde (2004, s. 542) "tanımlanamaz olanın tanımı" alt-başlığı altında tanımlamaya çalıştığı popülizmin, akademik literatürde son derece olumsuz anlamlar çağrıştıran iki farklı yorumla ele alındığını belirtir. Ona göre, popülizmi tanımlama uğraşındaki birinci yorum, popülistlerin duygusal (rasyonel olanın zıddı anlamında) bir retorik düzeyini benimsemek suretiyle halkı ajite ettiği görüşünü savunur. Bu yoruma göre, popülistler kızgın, seçmenleri öfkeli ve hınç doludur (Müller, 2017, s. 13). Buradan hareketle, popülizm demagojiyle, popülistler de demagoglar ile eşanlamlı kullanılır. İkinci yorum, popülizmi, seçmenlerin desteğini/oylarını "satın almak" amacıyla siyasetçilerin kullandığı bir araç olarak telakki eder. Buna göre, popülizm oportünizme indirgenmektedir (Mudde, 2004, ss. 542-543).

Öte yandan Kazin (2016), popülizm kavramının düşünürler tarafından bir öğreti mi, tarz mı, siyasal strateji mi, pazarlama taktiği mi ya da tüm bu sayılanların bir kombinasyonu mu olup olmadığı tartışmasının devam ettiğini belirtir. O halde soralım: Nasıl oluyor da bir kavram dinsel, siyasal, toplumsal ve iktisadi çağrışımlara sahip olabiliyor? Bu soruya yanıt niteliğinde bir değerlendirmede bulunan Taggart (2000, s. 1), kavramın bir yönüyle algılanması güç bir soyutluğu, öteki yönüyle de tuhaf bir kavramsal kayganlığı içerisinde barındırdığını belirtir. Ancak Taggart'ın değerlendirmesi kavramın tanımlanmasının neden bu denli güç olduğuna ilişkin net bir yanıt vermemektedir. Popülizmin tanımlanma sorunuyla ilgili popülistlerden hareketle bir değerlendirmede bulunan Kazin (2016) ise, kavramın övgü-yergi ikilemine sıkıştırıldığını düşünmektedir. Bu ikilemde, taraflardan biri olan çalışkan çoğunluk gereksinimlerini ve değerlerini muhafaza ettiği için popülistleri övmekte, diğer taraf ise popülistleri toplumun az eğitimli ya da cahil çoğunluğunu demagojik yollarla "avladığı" için yermektedir (Kazin, 2016).

Ancak, Fassin'e (2018: 21) katılarak popülizmin tanım meselesini kuramsal olmaktan ziyade siyasal olarak ele alırsak, bu meselenin üstesinden gelebiliriz. Yani onu kuramsal bir çerçeve içerisinde tanımlamak ve açıklamak yerine siyasal olanın değişken doğasına bağlı olarak anlamlandırmaya çalışmak meselenin çözümü için bir anahtar olabilir. Ona yüklenen olumsuz anlamlar yerine onu siyasal sınırların tayin edilmesi bağlamında ele almayı öneriyoruz. Bu tür bir tanım girişimiyle Fassin'in (2018, ss. 17-18) filozof Ludwin Wittgenstein'den alıntıladığı "her ismin arkasında ortak bir öz olduğu fikrinden vazgeçmeliyiz" görüşüne katılmamakla birlikte, onun "biz-öteki" karşıtlığı üzerinden tanımlananın sadece popülizm ya da demokrasi olmadığı, siyasetin kendisi olduğunu görüşünü dikkate almak gerekir. Gerçekten de, kutuplaştırıcı söylemin

tercih edilmesi popülizme ya da demokrasiye indirgenemez. Karşımızda son derece karmaşık bir doğaya sahip fenomen bulunmaktadır.

Öyleyse, her ne kadar popülizmin birden fazla tanıma müsait olduğunu kabul etsek de, onun en iyi şekilde ifade ediliş tarzının "biz-öteki" karşıtlığında yattığını belirtebiliriz (Canovan, 1981, s. 294). Bu karşıtlığı, "bulgusal/semptomatik yaklaşım" olarak adlandıran Panizza (2005, s. 3) bu yaklaşımın, popülizmin ne olduğunu tanımlamak amacıyla kullanılan ampirik ve tarihsel verilerden beslendiğini düşünür. Başka bir deyişle, bu yaklaşım, popülizmi tanımlamak amacıyla kullanılan ampirik ve tarihsel verilerden beslenen genel bir yaklaşımdır. Mudde (2004, s. 543) tarafından da ifade edildiği üzere, akademik camia popülizm üzerinde "kavramsal berraklık" ve "tanımsal uzlaşı"dan uzak olsa dahi, en azından iki temel referans noktası üzerinde mutabıktır: "Biz-öteki" ya da "halk-elit" karşıtlığı.

Esasen bu karşıtlığın, temsili demokraside siyasal iktidarın sıklıkla tercih ettiği şu söylemden beslendiği söylenebilir: Kutuplaştırıcı söylem. Populizm, toplumun önce kültürel, ekonomik ve etnik farklılıkları göz ardı ederek onları bir araya getirir; daha sonra da "biz-öteki" ayrımına dayanarak iki farklı kutup etrafında cepheleştirir (De la Torre, 2017, s. 40). Kutuplaştırıcı söylem, siyasal iktidarın "biz"i konsolide edebilmek amacıyla kullandığı bir yöntemdir. Popülizm -ki ancak temsili demokrasi içerisinde kök salar-"biz"- "öteki" karşıtlığının inşa edilmesinde siyasal iktidar tarafından da kullanılır. Popülist retoriği benimseyen siyasal iktidar sömürülen "biz"in karşısına sömüren "öteki"ni dikmek suretiyle popülizmin sembolik retoriğine can verir. Mudde (2004, s. 543), "biz-öteki" karşıtlığından hareketle "tanımlanamaz olanı" şu şekilde tanımlar: "Bir ideoloji olarak popülizm, toplumu homojen ve antagonistik iki gruba bölmek suretiyle "saf/kötülükten uzak halkın" karşısına "yozlaşmış elitleri" çıkarmakta ve siyasetin halkın genel iradesinin ifadesi" olması gerektiğini düşünmektedir. Bu bağlamda, pek çok popülizm araştırmacısı açısından popülist rejimin arketipi olarak kabul edilen Perónizm'e bakılabilir. Perónizm'in tohumlarını ekmeye başladığı 1945 yılında General Perón milleyetçi bir konum alarak, Arjantin "halk"ının karşısında iki seçenek olduğunu bildirdi. Bir tarafta dönemin Amerikan elçisi Spruille Braden, diğer tarafta "yerli ve milli" Juan Perón yer almaktaydı. Bu retorik, Arjantin "halk"ının karşısına "biz-öteki", "halk-oligarşi" "sömüren-sömürülen" karşıtlığını çıkarmaktaydı (Laclau, 2018, s. 32).

Öyleyse, kurgusal bir şekilde inşa edilen "biz-öteki" karşıtlığının popülizmin temel argümanı olduğu söylenmelidir. Bu argüman, 21. yüzyılda retorik düzeyde de olsa, eyleme de geçse, temsili demokrasilerdeki siyasal iktidarı elde etmeye yönelen ya da elde eden siyasal partinin vazgeçemeyeceği bir araç haline gelmiştir. 2011 Şubat'ında demokrasinin beşiği olarak kabul edilen Birleşik Krallık'ta düzenlenen bir ankette, pek çok seçmen şiddete ve faşizme yönelmediği sürece göç karşıtı milliyetçi partiyi (UKIP) destekleyebileceğini beyan etmişti (Krastev, 2011, s. 11). Çünkü söz konusu parti, Birleşik Krallık'ın içinde bulunduğunu iddia ettiği kültürel-ahlaki yozlaşmadan süreli ekonomik çalkantılara kadar, hemen her kötü gelişmeyi "biz-öteki" karşıtlığına dayandırmaktaydı. Popülist retorik, iyi, ahlaklı, kültürlü, çalışkan ve daha bir çok olumlu sıfatla inşa ettiği "biz"in karşısına sayılan sıfatların zıtlarıyla "öteki"ni dikmekteydi.

İktidar İdeolojisi Olarak Popülizmin Tarihçesi

Bazı akademik mahfillerde popülizm, demokrasinin "aynadaki görüntüsü" olarak telakki edildiği için, fenomenin demokrasi fikri kadar eski olduğu iddia edilmiştir. Demokrasi fikrine bağlı olarak akademik literatür popülizmi, coğrafi bölgeler ve tarihsel dönemler açısından birbiriyle gevşek bir biçimde ilişkilendirilen üç ideal tipe ayırma eğilimindedir. Birinci ideal tip, 19. yüzyılın sonlarında tarımsal reform hareketi yanlısı olarak ABD ve Rusya'da ortaya çıkan popülizmdir. Neredeyse eşzamanlı ama birbirinden bağımsız olarak ABD'de *People's Party* ve Rusya'da *Narodnik* adlarıyla anılan hareketler, çiftçilere toprak dağıtılmasının savunusunu üstlenmişlerdir. İkincisi, 20. yüzyılın ortasında Latin Amerika'da zuhur eden sosyo-ekonomik popülizm tipidir. Latin Amerika'da ortaya çıktığı şekliyle popülizm, Arjantinli eski askeri personel ve siyasetçi Juan Perón'un şahsında temsil edilmiştir. Üçüncü ideal tip ise, 20. yüzyılın sonunda ortaya çıkan ve halen devam eden, yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı retoriğini merkeze alan Avrupa popülizmidir. Avrupa popülizmi, sol popülist partilerin doğuşuna kadar genel olarak Fransız

Ulusal Cephe ile Avusturyalı Özgürlük Partisi'nin aşırı sağ olarak adlandırılan politik duruşlarıyla özdeşleştirilmiştir (Mudde ve Kaltwasser, 2013, s. 494). Bu çalışmada popülizmin iktidar ideolojisi olarak istihdam edilişine odaklanıldığı, onun temsili demokrasinin içinde kök salan bir fenomen olduğu kabul edildiği için birinci ideal tip dikkate alınmayacaktır.

Öte yandan İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeni bir popülizm anlayışının Amerikan siyasetinde yükselmeye başladığını ifade edilmelidir. Bu anlayış, 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan *People's Party*'in benimsediği retorikten daha farklı bir retoriğe sahipti. McCarthyizm ile başlayan yeni popülizmin anlayışının yükselişi Barry Goldwater ve Alaba Valisi George Wallace'ın başkanlık adaylarıyla devam etmiştir. Beyaz ırkın üstünlüğünü merkeze alan bir retoriğe dayanan Wallace, kendisinden önceki siyasetçileri "zenci sorununa karşı yumuşak" yaklaşmakla eleştirmekte ve siyasetçileri "halkın efendisine" dönüşmekle itham etmekteydi (Finchelstein, 2019, s. 273). Bu ırkçı ve aynı zaman "halk"çı retorik 1960'lardan bugüne kadar, ABD'de popülist siyasetçilerin kullandıkları bir dil olarak siyasal gündemi sürekli meşgul etmektedir ((Judis, 2016, s. 38).

İktidar ideolojisi olarak popülizm fenomenin ilk olarak hayat bulduğu bölge Latin Amerika'dır. Dünyanın diğer bölgelerinde, popülizmin iktidar ideolojisi olarak istihdam edilmesi görece yeni olmasına rağmen, Latin Amerika'da popülistler 1930'lu ve 40'lı yıllar itibariyle uygulamaya koydukları ekonomi politikaları sayesinde iktidara gelmeyi başarmışlardır (De la Torre, 2017, s. 33). Bu yönüyle Latin Amerika'da deneyimlendiği şekliyle popülizmin 1929 Ekonomik Buhranı ile ilişkilendirilmesi mümkündür. 1930'lu yıllar itibariyle ekonomik sıkıntıların belirgin bir şekilde hissedildiği Latin Amerika ülkelerinde daha önce siyasal hayattan dışlanan kitleler, siyasal sürece dâhil edildi. Bölgenin pek çok ülkesinde kitlelerin siyasal sürece katılımı siyasal liderler vasıtasıyla gerçekleştirildi (Mudde ve Kaltwasser, 2013, s. 496). Dolayısıyla modern popülist rejimlerin ilk olarak Latin Amerika'da 1930'lu ve 40'lı yıllarda hayat bulduğu ifade edilir. Latin Amerika'da temsili demokrasi içerisinde bir hükümet şekli olarak uygulanan popülizm "halk" ile lider arasında doğrudan bir ilişkiye dayanmaktaydı (Rancière, 2016, s. 101). Brezilya'dan Getúlio Vargas, Şili'den Ibáñez del Campo, Ekvator'dan Velasco Ibarra geniş "halk" kitlelerini müesses nizama karşı mobilize etme başarısını gösterdiler. Bu liderler kelimenin tam anlamıyla popülist olarak adlandırılmayı hak etmektedirler. Çünkü onlar, işçi sınıfı ya da bir başka toplumsal sınıf yerine popülist retoriğin merkezi kavramı olan "halk"a başvurmaktaydılar. Hiç şüphesiz ki, Latin Amerika'da popülizmin en önemli örneğini Perón rejimi temsil etmektedir (Mudde ve Kaltwasser, 2013, s. 496). Finchelstein (2019) *Faşizm'den Popülizme* adlı eserinin muhtelif bölümlerinde Perón'u ilk popülist rejimin kurucusu olarak takdim eder.

Söz konusu Batı Avrupa olunca, popülizm fenomenin çok eski tarihlere dayandığı söylenemez. Bölgede ilk defa 1980'li yıllarda popülist partiler ortaya çıkmıştır. Genel olarak çeşitli toplumsal dönüşümler, ekonomik ve kültürel küreselleşme olgusu, özel olarak da göçmenlerin sayısındaki olağanüstü artışa karşı siyasal direnişin ifadesi olarak aşırı sağ popülist partilerin doğumu gerçekleşmiştir (Albertazzi ve McDonnell, 2008, s. 1). 1980'lerin ortasında Fransa'dan Ulusal Cephe, 1990'ların ortasında İtalyan Kuzey Ligi ve 2000'lerin hemen başında Avusturya Özgürlük Partisi elde ettikleri görece başarılı seçim sonuçlarıyla sağ popülizmin Avrupa'nın siyasal gündemine girişinde önemli rol oynamışlardır (Mudde ve Kaltwasser, 2013, s. 497). Sol popülist partilerin Avrupa'nın siyasal gündeminde yer alması ise son yıllarda bölgenin belli ülkelerinde yaşanan ekonomik ve mali krizlerle ilişkilidir (Bugaric, 2019, s. 396). Avrupa Birliği'nin Yunanistan'ın mali finansal krizine çözüm olarak önerdiği kemer sıkma politikalarına karşı solun koalisyonu olarak ortaya çıkan SYRIZA ile benzer nedenlerle tepki olarak İspanya'da doğan PODEMOS sol popülist partilerin bayraktarlığını yapmaktadırlar.

Öte yandan, küresel bir fenomen olarak adlandırılan popülizmin ortaya çıkışı, dünyanın yoksul Güney yarımküresi ile zengin Kuzey yarımküresinde farklı bağlamlar ve süreçler içerisinde gerçekleşmiştir. Finchelstein (2019, s. 97) popülizmin yoksul Güney yarımkürede, askeri gelişmelerle ve dünyanın kuzey yarımküresinde faşizm ile birlikte ortaya çıkmış olan soykırımcı şiddetle hem bağlantılı hem de ona bir tepki olarak doğduğunu ifade eder. Kuzey yarımkürede ise, popülizmin Amerikan Devrimi ile birlikte zuhur ettiğini düşünenlerle birlikte (Kazin, 1995;

Urbinati, 2013, s. 141), onun küresel bir fenomen olarak İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle ortaya çıktığını ileri sürenler de (Finchestein, 2019) bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere, popülizmin ortaya çıktığı ile ilgili kesin bir tarih vermek ya da tarihsel döneme işaret etmek olanaksızdır. Bu yüzden, onun ne zaman ortaya çıktığı sorusu "neyin içinde" kök saldığı sorusuyla ikame edilirse yol alınabilir. Başka bir deyişle, popülizmi besleyen ve kök salmasına yardımcı olan şeyin ne olduğunu tespit etmek gerekir. Günümüz siyasal yaşamında popülizmin temsili demokrasiler tarafından beslendiği yaygın bir şekilde paylaşılmaktadır. Kaltwasser (2012) tarafından iddia edildiği üzere, her ne kadar popülizm ile demokrasi arasındaki ilişki farklı yaklaşımlara bağlı olarak değerlendirilse de, bu iki fenomen arasında organik bir bağ olduğunu not etmek gerekir. Liberal yaklaşım popülizmi "bir demokratik patoloji", radikal yaklaşım onu "demokrasinin temel unsuru" ve minimal yaklaşım ise "demokratik belirsizlik" olarak değerlendirmektedir (Kaltwasser, 2012, ss. 189-196). Ancak her üç yaklaşım birden popülizm ile temsili demokrasi arasındaki ontolojik ilişkiyi onaylamaktadır.

Öyleyse, popülizmin ortaya çıkmasına yol açan temel unsurun temsili demokrasi olduğunu ifade edilebiliriz. Çünkü popülizm bir dizi demokratik talebin (toplumsal güvenliğin tesisi, sağlık hizmetlerinde iyileşme, düşük vergi oranları, barış vb.) "eşdeğerlik zinciri" ile birbirine eklemlenmesiyle ortaya çıkar (Žižek, 2006, s. 553). Bu konuda Mouffe (2019, ss. 25-30), neoliberal küreselleşmenin neticesinde temsili demokrasinin hayat bulduğu temel mekân olan parlamentonun rolünün gerilemesi ve egemenliğin yitimi olarak işaret ettiği post-demokratik konsensüse karşı geliştirilen siyasal dirence sağ popülist partiler tarafından hayat verildiğini ifade etmektedir. Benzer bir noktaya dikkat çeken Judis (2016, s. 16), popülist kampanya ve partilerin siyasal kriz anında ortaya çıktığını iddia eder. Ona göre, hüküm süren siyasal normlar "halk"ın umutlarını, beklentilerini ve kaygılarını yansıtmadığında, popülist kampanya ve partilerin doğuşu için gerekli şartlar karşılanmış demektir. Onlar, kaygıları elitler tarafından göz ardı edilen "halk"ı tekrar siyasal alanda görünür kılma iddiasıyla ortaya çıkarlar (Judis, 2016, s. 17). Gerçekten de, 1990'lı yıllarda Özgürlük Partisi ile Ulusal Cephe gibi sağ popülist partiler, elitler tarafından gasp edilen siyasal alanı tekrar "halk"a verme iddiasıyla güç kazanmışlardır (Mouffe, 2019, s. 30). Siyasal alanı "halk"ın sesiyle donatma anlamına gelen siyasal direnç haliyle seçime dayalı temsil anlayışını gerekli kılmaktaydı. Gerçekten de, popülistler seçime dayalı temsil anlayışına büyük önem vermektedirler. O halde sormamız gereken, seçime dayalı temsi anlayışına, yani temsili demokrasiye dayanan siyaset yapma biçimine ne zamandan beri önem verildiğidir.

Bilindiği üzere, tarihsel olarak temsili demokratik siyasetin küreselleşmesi faşizmin yenilgisinden sonradır. İkinci Dünya Savaşı sonrası "Hür Dünya"nın kendi yanında duran ya da durmak zorunda kalan uluslara temsili demokrasiyi "ihraç etme" uğraşı içerisinde olduğu bilinmektedir. Bu yüzden Finchelstein (2019, s. 23), popülizmi faşizmin tarihsel ve orijinal yeniden bir formülasyonu olarak takdim etmektedir. Finchelstein'i takip edecek olursak, popülizmin ideolojiler arasındaki siyasal mücadeleye eklemlenen son halka olduğunu ifade edebiliriz. Söz konusu eklemlenme süreç ve olgusunu antagonizma ve diyalektik kavramlarının yardımıyla açıklayabiliriz. Mutlakiyetçiliğe karşı liberal meydan okumayı, liberalizme karşı sosyalist meydan okuma takip etmişti. Nitekim faşizm de liberal ve sosyalist projelere karşı bir meydan okuyuşun ifadesi olarak ortaya çıkmıştı. Bugün için ise popülizm, sağ ve sol sıfatlarını önüne almak suretiyle hem liberalizme hem sosyalizme hem de faşizme meydan okuyan küresel bir fenomen halini aldı. Artık "tarihin sonu" tezini ilan eden liberalizm değil popülizmdir.

Bu yüzden, popülistler demokrasiye içkin ilke ve söylemlere sahip çıkarak, onun biçimsel mekanizmalarını sonuna kadar kullanırlar. Çünkü popülizm, demokrasi içerisinde kök salan ve anlam bulan bir fenomendir. Onlar demokrasinin biçimsel mekanizmalarını kullanarak, iktidarın belirlediği bir dizi ülkü etrafında -muhayyile düzeyinde icat ettikleri homojenleştirilmiş- "halk" adına karar alan aktörlerdir. Burada "halk", çoğunluk anlamına gelmekte, popülistler de bu çoğunluk adına konuşup, karar almaktadırlar. Bu yüzden popülizm, siyasette farklılığın, hoşgörünün ve çoğulculuğun tam zıddıdır (Finchelstein, 2019, s. 225). Bu zıtlığın ise temsili demokrasilerde iktidara yönelen aktörler tarafından benimsendiğini söylemek mümkündür. Öyleyse, popülizmin iktidarın ideolojisi olarak istihdam edilmesi ile temsili demokrasinin uygulanması arasında koşutluk bulunmaktadır.

Popülizm(ler)in Ortak Yapısal Özellikleri

Bugün artık tek bir popülizmden bahsetmenin olanaksız olduğu ortadadır. Ulusal bağlamlar ve süreçler, popülizmin türünü belirlemede merkezi bir öneme sahiptirler. Bu yüzden, öteki ideolojiler gibi popülizmin de muhtelif örüntülerinin olduğu kabul edilmelidir. Ancak popülizm araştırmacıları, onun muhtelif örüntüleri olmasına karşın, bir dizi ortak yapısal özellikleri olduğu gerçeğinin de altını çizmektedirler. İşte bu yüzden, iktidar ideolojisi olarak ifade ettiğimiz popülizmin ortak yapısal özellikleri olduğunu kabul ediyoruz.

Popülizme özgü ortak yapısal özelliklerden birisi -belki de en önemlisi- olarak kurgusal bir şekilde inşa edilmiş "halk" kategorisi gösterilebilir. Popülizm, çoğu zaman birbirinden son derece farklı sayısız birey için kolektif bir kimlik olarak "halk" inşasına girişir. Bu yönüyle de popülizm inşa ettiği "halk" ya da "sokaktaki adam" adına konuşma iddiasında olduğunu ileri sürer (Bugaric, 2019, s. 392). Bir "halk"ı tanımlama girişiminde, onun diğer halklardan ya da popülist retoriğin kullandığı şekliyle "halk" olmayanlardan/karşıtlarından ayrılan niteliklerinin neler olduğunu tespit etmek gerekir (De la Torre, 2013, s. 6). Genel olarak her popülizm farklı bir "halk" kavramsallaştırmasına dayansa da, "halk" karşıtlarını tespit etmede belirli nitelikleri ortaya koymada mahirdir. "Halk" işçilerle, çalışanlarla ve üreticilerle, "halk" karşıtları ise üretmeyenlerle ve çalışmayanlarla özdeşleştirilir (Finchelstein, 2019, s. 274). "Halk-halk olmayan" karşıtlığından hareketle popülizm kendi siyasal stratejisinin omurgasını oluşturur.

Ancak popülizm, siyasal hayatın merkezine "halk" kavramını yerleştirmekle birlikte, onun bu kavramı hangi siyasal ya da ideolojik bağlamda kullandığı belirsizlik arz etmektedir. Aslında bu belirsizliğin nedeni olarak "halk" kavramının kendisi de gösterilebilir. Badiou (2016:, ss. 21-32) "halk" kelimesinin farklı sosyo-politik bağlamlarda kullanımı üzerine düştüğü notlarla, kavramının karmaşık doğasına ilişkin kayda değer ipuçları sunmaktadır. Benzer şekilde, De la Torre'nin (2013, s. 5) ifade ettiği gibi, bir kategori olarak "halk" popülizmin olduğu kadar, demokrasi ve milliyetçiliğin de temel kavramı konumundadır.

Bu güçlüğün ikinci bir nedeni siyasal bir görünüm tipi ya da hareketi olarak popülizmin ne tür bir siyasal bağlam içerisine yerleştirilebileceği ya da yerleştirilmesi gerektiğiyle ilgili sorunun belirsiz olmasından dolayıdır. Siyasal spektrumun hem sağ hem de sol kanadından popülist olarak adlandırılan siyasetçilere rastlamak mümkündür. Bu yönüyle, onlar için yapılacak herhangi bir kavramsal ya da teorik genelleştirme girişimi karşı bir örnek aracılığıyla ortadan kaldırılabilir. Bu yüzden de, popülistlerin en bilinen ortak özelliği güçlerini "halk"tan aldıkları ve onlar adına konuştuklarını iddia ettikleri retorik tarzlarıdır (Canovan, 1984, s. 313).

Bu yüzden, popülistlerin siyasal hayatın merkezine yerleştirdikleri "halk"ı ulus, sınıf ya da birey anlamında kullanıp kullanılmadığı belirsizdir (Canovan, 1984, s. 313; De la Torre, 2013, s. 5). Çünkü popülistler, liderin kendisinde cisimleştirdiği kurgusal bir birleşik "halk" kavramını icat etmektedirler (Finchelstein, 2019, s. 21). "Halk" homojen ve erdemli bir özne olarak tahayyül edilmektedir (Albertazzi ve McDonnell, 2008, s. 6). Gelgelelim "halk" inşası, halklar içerisinde bir "halk"ın inşasına götürmektedir. Fassin (2018: 58), "halk"lar içerisinde bir "halk"ın inşa edilmesini popülist illüzyon olarak tanımlamaktadır. Ona göre, bu, konsensüs illüzyonun, yani tek bir "halk" olduğuna inanma ve bunu tanıma illüzyonunun tam simetriği anlamına gelir. Siyaset ise, bu "halk"ı inşa etmekten ziyade onu ifade etme işidir (Fassin, 2018, s. 58). Bu son husus üzerinde Fassin'in görüşlerine katılmamız mümkün değil. Siyasetin, dolayısıyla siyasal iktidarın rolünü "halk"lar içerisinde bir "halk"ın inşa edilmesi olarak değil ifade edilmesi olarak ele almak imkânsızdır. Çünkü halklar içerisinde bir "halk"ı inşa eden temsili demokrasi aracılığıyla popülist retoriği benimseyen iktidarın kendisidir. Mouffe'un (2019, s. 71) sol popülist strateji için önerdiği gibi neoliberal hegemonyanın krizinden istifade ederek demokrasinin iyileştirilmesi ve derinleştirilmesi adına bir "halk" inşa etmek gerekir.

Popülizm(ler)in bir diğer ortak özellik kurgusal bir şekilde icat edilen "halk"ın lider nezdinde temsil edilmesidir. Popülist liderler, mücadele içerisinde oldukları elit ve hain koalisyonundan müteşekkil "halk" karşıtlarının karşısında homojen "halk"ın sesi olurlar. Onlar, "halk"ın kültürünü canlandırır, iradesini ifade eder ve düşündüklerini dile getirirler (Albertazzi ve McDonnell, 2008, s. 7). 21. yüzyıl İtalyan siyasetine damga vuran eski Başbakan Berlusconi

"siyasette temsil edilemeyenler adına, yeni İtalya için konuştuğunu" iddia etmekteydi. O, kendisini ve taraftarlarını İtalya'nın hakiki ve meşru "halk"ı olarak görmekteydi. Berlusconi, 2013 yılında Roma Piazza del Popolo'da (Halk Meydanı) gerçekleştirdiği konuşmasında taraftarları tarafından "Çok Şükür ki Berlusconi Var" sloganı ile kutsanmaktaydı. Hatta başka gösterilerde Berlusconi taraftarları yüzlerine taktıkları Berlusconi maskeleriyle "Hepimiz Silvio'nun yanındayız" sloganı atmaktaydılar (Finchelstein, 2019, ss. 274-275). Berlusconi örneğinden hareketle iktidar ideolojisi olarak popülizmde liderin, "halk"ın ete kemiğe bürünmüş hali ve sesi olarak aldığı siyasal kararları "halk"ın tercihlerini yansıttığını ifade etme hakkına sahip olduğu söylenebilir. Lider konusunda da yanlı bakış açısını sürdüren Mouffe (2019, s. 80), her durumda güçlü liderlik ile otoriter siyasetin iç içe geçmesinin zorunluğu olduğunu not etmektedir. Ona göre, sağ popülizm açısından "halk" ile lider arasında dikey ve tepeden inmeci, yani otoriter bir ilişki söz konusu olmakla birlikte, sol popülist strateji bu tür bir ilişkiden muaf tutulabilir. Çünkü sol popülist strateji açısından lider "eşitler arasında birinci" olarak düşünülür (Mouffe, 2019, s. 80).

Bir üçüncü ortak özellik, popülistlerin temsili demokrasinin önemine dikkat çekmeleridir. Bu yüzden, bazı akademik çalışmalarda, popülizmin ne anlama geldiği üzerinden yürütülen tartışma ile demokrasinin nasıl yorumlanacağı tartışması iç içe geçmiş durumdadır (Urbinati, 1998, s. 116). Aslında popülistlerin demokratik oyuna katıldıkları, ancak demokrat olmadıkları söylenebilir. Dolayısıyla popülizm üzerine yapılan araştırmaların çoğunda, popülistlerin liberal temsili demokrasi için bir tehdit oluşturduğu sonucuna varılmaktadır (Mudde, 2004, s. 541). Bu konuda demokrasinin idealize edilen niteliklerinden hareket eden Müller (2017, s. 16), demokrasinin çoğulculuğu, toplumu bir araya getiren üyelerin özgürlüğünü, eşitliğini ve farklılıklarını garanti altına aldığını ifade eder. Ona göre, tek, homojen ve hakiki bir "halk" fikrini benimseyen popülizm, bu yönüyle demokrasi için bir tehlikedir (Müller, 2017, s. 16).

Öte yandan popülistlerin demokrat olmayışları, demokrasiyi yıkma uğraşı içerisinde olduklarını göstermez. Onlar temsili demokrasi içerisinde faaliyet göstermeye özen gösterirler (Judis, 2016: 15). Gerçekten de Urbinati (2013, s. 137), popülistler liberalizme, anayasal demokrasiye, azınlık haklarına, kuvvetler ayrılığına ve siyasal muhalefete karşı dostane bir tavır beslememektedirler, derken haklıdır. Bu yönüyle popülistlerin, Bugaric (2019, s. 391) tarafından ifade edildiği gibi, popülizmin otoriteryen yönünü yansıttıkları söylenebilir. Ancak popülistler, Urbinati'nin (2013, s. 143) ifade ettiğinin tersine, demokrasinin söz konusu ideal değer ve özelliklerine dostane bir yaklaşıma sahip olmasalar dahi, onu ortadan kaldırmayı hedeflemezler. Çünkü artık siyasal karşıtlıklar demokrasi-otokrasi ekseninde değil demokrasinin kendi içerisindeki çelişkilerden kaynaklanmaktadır (Krastev, 2011, s. 15). Bu yüzden, temsili demokrasiye büyük önem veren popülistler, demokrasinin ideal değer ve standartlarını yıkmaktan ziyade aşındırmayı, başka bir deyişle demokrasinin altını oymayı amaçlarlar. Çünkü popülizm hasım olarak kodladığı "halk" karşıtlarını yenmenin başlıca yolunun demokratik seçimlerden geçtiğini düşünmektedir (Finchelstein, 2019, s. 255). Bu yüzden popülizm, demokratik siyasetin önemine vurgu yapmakla birlikte, öncelikli olarak demokrasinin girdileriyle değil, çıktılarıyla ilgilenmektedirler (Mudde, 2004, s. 558). Kuvvetler ayrılığını retorik düzeyde savunmakla birlikte, eylem düzeyinde kuvvetler birliğini hayata geçirmişlerdir. Siyasal muhalefeti ötekileştirme, düşmanlaştırma ya da şeytanlaştırma konusunda sınırları zorlamakla birlikte yasal olarak onu ortadan kaldırmayı amaçlamazlar. İktidar ideolojisi olarak popülizm temel olarak muhalefetin meşruiyetini sorgular. Çünkü onun nezdinde muhalefet "halk düşmanı" olarak damgalanır (Müller, 2017, s. 15).

Sağ ve Sol Popülizm

Sağ popülizmin ana iddiası egemenliği tekrar "halk"a vermektir. Bu yüzden, sağ popülizmin temel retoriği egemenliği gasp edilen "halk"a hakkı olanı yeniden verme iddiası üzerine kurulur. Çünkü ulusal egemenlik "memleketin asıl sahipleri" olan "halk"a mahsustur (Mouffe, 2019, s. 35). Eğer Mouffe'u takip etmeye devam edecek olursak, kendisinin de ifade ettiği gibi sol popülizmin son derece partizanca ve tarafgir bir açıklamasını elde etmiş oluruz. Mouffe (2019: 35-36), sağ popülizmden farklı olarak sol popülizmin demokrasiyi derinleştirme ve geliştirme misyonuna işaret eder. Ona göre, sol popülizmin stratejisi toplumun tüm kesimleri tarafından ortak bir hasım olarak kabul edilen oligarşinin/elitlerin karşısında "biz"i ya da "halk"ı inşa

etmektir. “Biz” ya da “halk” demokratik talepleri kolektif bir irade altında birleştirmeyi amaçlar (Mouffe, 2019, s. 36). Bu yüzden sol popülist strateji, “aşırı sol” olarak etiketlenen şeyin bir tecessümü değil, neoliberal hegemonyadan demokrasinin radikalleştirilmesi ve iyileştirmesi vesilesiyle kopuşun tahayyül edilmesidir (Mouffe, 2019, s. 59). Ancak Mouffe’un tarafgir sol popülizm anlayışı ve tanımı, popülizm fenomeninin objektif bir şekilde ele alınmasını engellemektedir. Bu yüzden popülizmin sağ ve sol örüntüleriyle ilgili objektif bir çıkarımda bulunan Finchelstein (2019, s. 277), her iki popülizm türünün ortak noktada buluşarak, demokrasinin, liberal temsili yorumundan uzaklaştırılması gerektiğine inandıklarını ileri sürer.

En genel hatlarıyla sağ popülizm, yabancılar ve azınlıkları hedef alan retoriğiyle; sol popülizm ise yüzde 1’lik elitlerin kontrolündeki neoliberal hegemonyayı/projeyi ortadan kaldırma söylemiyle öne çıkmaktadır (Fassin, 2018, s. 7). Benzer şekilde Judis (2016, s. 15), sağ popülizmin “halk” retoriğine dayanarak elitleri ve onların koruma altına aldıklarını düşündükleri göçmenleri, İslamcıları/Müslümanları ve Afro-Amerikalıları; sol popülizmin ise benzer bir “halk-elit” karşıtlığından hareketle müesses nizamı hedef aldığını ifade etmektedir. Bu yönüyle her iki cenah tarafından popülizme ideolojik bir işlev yüklenmektedir. Sağın popülizm açısından karakteristik özellikleri yabancı düşmanlığı ve ırkçılık olarak öne çıkarken; solun popülist retoriği neoliberal hegemonya/proje eleştirisine yöneliktir. Sol popülizm hakkında ideal olmaktan ziyade reel-politik verilere dayanan Müller’e (2017, s. 26) başvuracak olursak, bu popülizm türünü artan kamu borçları ile ilişkilendirmek mümkündür. SYRIZA ile PODEMOS, artan kamu borçlarının azaltılması amacıyla Avrupa Birliği tarafından önerilen kemer sıkma politikalarına karşı siyasal direncin ifadesi olarak ortaya çıkmışlardır. Ayrıca, ekonomik krizler kimlik siyasetinin mevcut cazibesini zayıflatmaktan ziyade güçlendirmişlerdir. Göçmen konusunun temel olarak siyasal gündemi oluşturmadığı Merkez ve Doğu Avrupa’da bile elit ve müesses nizam karşıtlığından beslenen kimlik siyaseti ağırlığını hissettirmektedir (Krastev, 2011, s. 12).

Sol popülizmin, sağın iktidarı popülizm aracılığıyla elde etmesinden sonra ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Özellikle “popülist moment”in temsil ettiği meydan okuyuşun sol tarafından bir an önce kavranması gerektiği kanaatinde olan Mouffe’a göre (2019, s. 13), temsili demokrasinin krizi sol popülizmin inşası için tarihsel bir fırsat sunmaktadır. Ancak Mouffe, Laclau ile birlikte kaleme aldığı *Hegemonya ve Sosyalist Strateji* adlı eserde, genel olarak solun söz konusu dönem itibariyle politikalarının yetersizliğinden yakınmaktadır. Mouffe, solun 1968 sonrası dönemde ortaya çıkan ve sınıf koşulları içerisinde açıklanmayan bir dizi direniş hareketinin doğasını -ki bu hareketler literatürde yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılır- anlayamadığını düşünür. O, solun söz konusu hareketleri anlamamasına neden olan şeyin “sınıf özcülüğü” olduğunu ifade eder. Buradan hareketle Mouffe, solun yeni toplumsal hareketlerin taleplerini dikkate alamadığını, dolayısıyla da onun siyasal iktidarı ele geçirme noktasındaki başarısızlığına çözüm aramaktaydı. Onun sol için çözüm anahtarı Gramsci’nin “geniş kapsamlı hegemonya” olarak adlandırdığı şeyden hareketle işçi sınıfının talepleriyle yeni toplumsal hareketlerin taleplerini birbirine eklemlemekti. O, bu eklemleme işleminin işçi sınıfı ile yeni toplumsal hareketler arasında bir “ortak irade” inşa edilmesi olarak adlandırdığı “eşdeğerlikler zincirinin” tesisi ile gerçekleşeceğini düşünür (Mouffe, 2019, s. 14).

Mouffe’un siyasal bir tıkanıklık içerisinde olduğunu düşündüğü sol için dile getirdiği çözümler ile “popülist moment”i kavramaya yönelik talebi bizim popülizmi neden iktidar ideolojisi olarak adlandırdığımızı açıkça ortaya koymaktadır. Mouffe, Laclau ile birlikte kaleme aldığı *Hegemonya ve Sosyalist Strateji* adlı eserde savunduğu sosyalist ve sosyal demokrat partilerin demokrasinin radikalleştirilmesini hedefleyen bir projeyi gerçekleştirmek için artık uygun olmadığını *Sol Popülizm* adlı eserde açık bir şekilde ifade etmektedir. O, “halk” ile elit arasında inşa edilecek siyasal sınırın söylem düzeyinde bir stratejisi olarak anlaşılmasını önerdiği sol popülizmin, demokrasiyi ıslah etmek ve derinleştirmek için gereken tarzda bir politika oluşturmasından söz etmektedir (Mouffe, 2019, s. 17). Mouffe’un bu önerisi sadece demokrasinin ıslah edilmesi ve derinleştirilmesi için gerekli görülen politikaların oluşturulması olarak okunamaz. Aynı zamanda onun sol için “popülist moment”i kavramak suretiyle popülizmi iktidar ideolojisi olarak kabul ettiği şeklinde de okunmalıdır.

Her ne kadar Mouffe (2019, s. 62), sol popülist stratejiyle daha önce tanımlanmış bir "popülist rejim"in tesisini değil, liberal demokrasiyi neoliberal hegemonyadan özgürleştirerek, onun iyileştirilmesini ve derinleştirilmesini teşvik edecek hegemonik bir oluşumun ya da tarihsel bloğun yaratılmasından söz etse dahi, nihayetinde popülizmin iktidar ideolojisi olarak tahayyül edilmesini zımni bir şekilde ortaya koymaktadır. Gerçekten de sağ popülistler olarak Batı Avrupa'da öne çıkan Fransız Le Pen ve Hollandalı Wilders gibi, solun koalisyonu olarak iktidara gelen SYRIZA ve Merkel'in ekonomik krize çözüm olarak önerdiği kemer sıkma politikalarına karşı çıkan PODEMOS'ta ideolojisizliğin ideolojisinin bayraktarlığını yapmaktadırlar. Her iki siyasal parti de, Latin Amerika'daki sol eğilimli siyasal hareketlerden ve popülist retoriği benimseyen Evo Morales, Hugo Chavez ve Rafael Correa gibi liderlerden ilham aldıklarını belirtmektedirler (Müller, 2017: 13-4). Bu yüzden, sol mahfiller tarafından geleneksel sosyalist ve sosyal demokrat partilerin politik yetersizliğine çözüm olarak sol bir kılıf geçirilen popülist strateji önerilmektedir. Bu öneri her halükarda sol için popülizmin iktidar ideolojisi şeklinde istihdam edilebileceğinin retorik düzeyde kanıtıdır.

Sağ ve sol popülizm birbirinden farklı retorikler kullanmak ve buna bağlı olarak "halk" inşa etmek suretiyle birbirlerinden ayrışsalar dahi, düşman olarak kodladıklarına karşı birleşmiş bir "halk" tahayyülünde buluşmaktadırlar. Bu yüzden, ister sağ ister sol yönelimli olsun popülizm de ağırlık noktası popülizmin kendisidir. Mouffe'un (2019, s. 61) sol popülist strateji için hedeflediği şeyi sağ popülist strateji için de söylemek mümkündür: İktidara gelmek ve ilerici bir hegemeonya tesis etmek için "halk"a dayalı bir çoğunluğun yaratılması. Buradan hareketle popülist retoriğin, sağ-sol ayrımına bakmaksızın, iktidarın ideolojisi şeklinde ortaya çıktığı söylenebilir. 2016 yılında gerçekleştirilen Amerika Başkanlık Seçimleri örneğinde olduğu gibi, ister Trump'ın yabancılar ve azınlıkları hedef alan aşırı sağcı popülist söylemi olsun isterse Sanders'in anti-elitist retoriği olsun, her ikisi birden aynı noktada buluşmaktadırlar: "Halk" adına politikalar üretmek. Bu bakımından Trump'ın elitlere karşı "halk" adına konuştuğunu iddia ederek, "ben sizin (halkın) sesinizim" sözü tipiktir (Finchelstein, 2019, s. 265). Bu yüzden, her iki aday birden popülist olarak adlandırılmışlardı (Müller, 2017, s. 13).

İdeolojisizliğin İdeolojisi

En genel hatlarıyla ideoloji, az ya da çok tutarlı dünya görüşü olarak tanımlanmaktadır. O, toplumsal faillerin eylemde bulunmasını ve içinde yaşadığı dünyayı anlamlandırmasını sağlayan temel araçtır. Bu yüzden ideoloji, insanın siyasal ve toplumsal hayatını planlama iddiasıyla ortaya atılan kuramsal formülasyondur (Freeden, 2003, s. 2). Bu iddiaya göre, ideolojik bakış açısına sahip olan insanların, benimsedikleri ideolojinin kuramsal formülasyonlarına bağlı olarak eylemde bulunmaları gerektiği düşünülür. Çünkü toplumsal-siyasal eylem biçimleri üzerinde kuramsal formülasyonların belirleyiciliği bulunmaktadır. Dolayısıyla, herhangi bir ideolojinin ele alınışı, önce onun entelektüel atasını ve dünya görüşünü tespit etmekle başlar. Çünkü kurucu atanın, ideolojinin kuramsal formülasyonlarını ya da temel değerlerini büyük ölçüde oluşturduğu düşünülür. Bu sayede, ideolojinin takipçileri olan insanlar eylemde bulunmadan önce başvurabilecekleri kuramsal bir şablona kavuşmuş olurlar.

Yukarıdaki açıklamalara bağlı kalarak, bir siyasal ideoloji olarak popülizmi nasıl tanımlayabiliriz? Bu satırların yazarlarına göre popülizm, her şeyden çok "paradoksal eklektizm" terimiyle tanımlanabilir. Bu terimi açmak gerekirse, popülizmin birbirine taban tabana zıt ideolojiler ile birlikte kullanılması mümkündür. O, iki yüzlü Roma Tanrısı Janus gibi eş zamanlı olarak farklı yönlere kayabilir (Bugaric, 2019, s. 391). Bazen onun diğer siyasal ideolojilere eklemlendiği, hatta onlar tarafından asimile edildiği bile söylenebilir. Dolayısıyla, popülizm her türlü ideolojik formülasyon ile ilişkilendirilebilir (Mudde ve Kaltwasser, 2013, s. 499). Bu ilişkiden hareketle popülizm, 20. yüzyılın ana akım ideolojileri olan liberalizm, sosyalizm ve faşizmle birlikte siyasal olanın temel meşruiyet kaynağı olarak halk egemenliği fikrini paylaşır. Bu yönüyle popülizm, temsili demokrasiye önem vermesi bakımından liberalizme, Aydınlanma karşıtlığına dayanan retoriğiyle de faşizme yaklaşır (Finchelstein, 2019, ss. 284-285). Ancak popülizmin ne liberalizm ne de faşizm olduğunu söylemek mümkündür. Liberalizmin demokratik siyaset için ön koşullar şeklinde belirlediği hoşgörü, çoğulculuk ve farklılık gibi değerlerin popülistler tarafından benimsenmesi pek de mümkün görünmemektedir. Aynı zamanda, faşizmin

toplumsal hiyerarşi ve kutsal devlet retoriği yerine popülizm "halk" arasında eşitlik ve toplumsal olanın önceliğine vurgu yapar (Albertazzi ve McDonnell, 2008, s. 3).

Öte yandan popülizm, yine de ana akım ideolojilerin sahip olduğu bazı niteliklere sahip değildir. Popülizm öteki ideolojilerin sahip olduğu entelektüel ata fenomeninden yoksundur. Her ne kadar tarihteki ilk popülist rejimin kurucusu olarak Perón'un (Finchelstein, 2019: 45) tarihsel açıdan kayda değer önemi olsa dahi, onun popülizmin entelektüel atası olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Ancak popülizmin bir ideoloji olarak takdim edilmemesinin nedeni olarak entelektüel atanın kılavuzluğuna bağlı kalan kuramsal formülasyonun siyasal eylemleri belirleyememiş olması gösterilemez. Gerçekten de, popülizm siyasal eylemleri belirleyen, onlara kılavuzluk eden kuramsal bir şablondan uzaktır. Bunun nedeni, popülizmin kuramsal formülasyonunun siyasal eylemleri belirleyen değil, onlar tarafından belirlenen olmasındandır. Başka bir deyişle, her ne kadar popülizm örüntülerinin paylaştığı yapısal ortak özellikler bulunsa dahi, onun değişime ve dönüşüme kapalı bir fenomen olduğu söylenemez. Tam aksine, popülizm sürekli değişim ve dönüşüm geçiren bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Bu yüzden de, popülizmin mutlak bir şekilde tanımlanmış kuramsal formülasyona sahip olduğu söylenemez.

Bunun nedeni olarak popülizmin klasik siyaset bilimi terminolojisinin alışık olduğu kavramlardan birisi olmaması gösterilebilir. Aslında, tanımlamayla ilgili benzer bir güçlüğün ideolojiler için de geçerli olduğu belirtilmelidir. Çünkü hâlihazırda popülizmin, siyasal spektrumun sağ ve sol kanatlarından takipçileri olduğuna değinmiştik. Öyleyse, siyasal spektrumla iç içe geçmiş olan bir tasnifi ideolojik yelpazeye de uygulamak mümkündür. Dolayısıyla, sosyalizm, liberalizm ya da muhafazakârlık ile ilgili her bir tanım arayışı sonuç olarak "hangi sosyalizm, liberalizm ya da muhafazakârlık"ın tanımının sorulduğu şeklindeki karşı bir soruyu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü ideolojiler de tek, birleşik bir fenomeni temsil etmemekte, içlerinden genellikle çeşitli fikir ve hareketler doğmaktadır (Canovan, 1981, s. 5). Bu yönüyle ideolojiler ile popülizm arasında benzerlik olduğunu söylemek mümkün hale gelir.

Gerçekten de, popülizmin öteki siyasal ideolojiler gibi birbirinden farklı ulusal varyasyon ve siyasal yorumlanma biçimine gebe olduğu ortadadır. Öteki ideolojilerde olduğu gibi, popülizmde de söz konusu farklılık hem mekânsal hem de ansaldır. Her bir ulusun kendine özgü siyasal deneyimi, kültürel kodları, toplumsal ve iktisadi yapısı farklı bir popülizm anlayışını ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda ulusun içerisinde yer aldığı tarihsel bağlam popülizmin türünü belirlemektedir. Ancak bu tür gerekçeler, popülizmin "kendine has bir rasyonellikle donanmış bir performatif edim" (Laclau, 2018, s. 32) ya da küresel bir fenomen olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Çünkü bugün için gözlemlediklerimizin ve geçmiş deneyimlerimizin ışığında onun başlıca ideolojik örüntülerini ortaya koyabiliyoruz. Sağ ve sol tasnifleri, popülizmin bugüne kadar deneyimlenen ideolojik örüntüleri olarak karşımızda durmaktadır. Bu yüzden Taggart (2000, s. 4) tarafından iddia edilenin aksine, popülizm "temel değerlere" sahip küresel bir fenomendir. Söz konusu "temel değerler" "halk-elit karşıtlığı" ve "genel/halk/ulusal/milli irade" tarzındaki söylemler üzerine kuruludur (Mudde ve Kaltwasser, 2013, s. 499).

O halde ideolojileri tasnif etmek amacıyla kullanılan klasik "katı-esnek" ayrımına başvuracak olursak, popülizmin esnek bir ideoloji olduğunu söylemek mümkündür. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde popülizm, sol, ve sağ programlara uyarlanabilmesini sağlayan esnek bir karaktere sahiptir. Öte yandan popülizme özgü bu esneklik onun zayıf bir ideoloji olduğu anlamına gelmemektedir. Popülizm, yurttaşların demokratik katılımını arttırıp azaltabilir; yeni bir kapitalist sınıf yaratabilir ya da tüm ekonomik sınıfları ortadan kaldırabilir; ırkçılığı savunur ya da onunla mücadele edebilir (Finchelstein, 2019, s. 236). Fakat tüm bu durumlarda onun özü değişmez. O, "halk" adına düşünen, konuşan ve eyleyen iktidar ideolojisini temsil etmektedir. Popülizm iktidarda olduğunda da, "halk"ın temsili sembolik olarak "halk"la bütünleşen, başka bir ifadeyle Hobbes'un Leviathan'ın da olduğu gibi halkın tüm paydaşlarını içerisinde erittiğini iddia eden liderin şahsında gerçekleşir.

Finchelstein'e (2019, s. 142) katılarak, popülistlerin "halk"ın sıradan elçileri değil, kendi hesaplarına faaliyet yürüten aktörler olduğunu söylemek gerekir. Başka bir deyişle popülistler, siyasal iktidarı elde etme amacıyla hareket eden aktörlerdir. Sadece popülist retorik kullanmak

suretiyle çoğunluğun yargıları üzerinde etkili olan hareketlerin popülist hareketler olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Çünkü popülizm, popülist retorik ve protestoyu içermekle birlikte, onları siyasal iktidara yönelten bir mahiyette olmalıdır. Öyleyse, bir hareketin popülist olarak adlandırılmayı hak etmesi, siyasal iktidarı elde etmeye yönelmiş olmasına bağlıdır. Bu konuda Urbinati'nin (2013, s. 138) Amerika'da yakın geçmişte ortaya çıkan "Wall Street'i İşgal Et" hareketini popülizmin siyasal anlayışına ya da siyaset yapma biçimine uygun olmadığı yönündeki iddiasını ele alabiliriz. Urbinati, "Wall Street'i İşgal Et" taraftarlarının kullandığı "Biz %99'uz" sloganının, popülizmin "biz-öteki" şeklindeki kutuplaştırıcı söylemini benimsediğini kabul etmekle birlikte, bu hareketin popülist olmadığını düşünmektedir. Çünkü söz konusu hareket ne iyi organize olmuştur ne de karizmatik bir lidere ya da merkezi bir liderliğe sahiptir. Organize bir yapıdan ve liderden yoksun olan hareketlerin siyasal iktidarı, en azından hükümet düzeyinde elde etmek türünden hedefleri olduğu söylenemez (Urbinati, 2013, s. 139). Benzer bir tespiti, başta Yunanistan ve İspanya olmak üzere bazı Batı ülkelerinde kemer sıkma politikalarının nüfusun geniş kısımlarının hayat koşullarını etkilemeye başladığı 2011 sonrası dönemi dikkate alarak Mouffe'da yapmaktadır. Mouffe (2019, s. 31), Yunanistan ve İspanya'da "Demokrasi Hemen Şimdi" çağrısıyla sokakları işgal eden, "Öfkeliler" olarak adlandırılan hareketlerin, yılların siyasal ilgisizliğini ortadan kaldıran uyanışın işaretleri olarak takdir etmektedir. Ancak, bu türden protesto hareketleri siyasal bilincin dönüşümünde önemli yer oynasalar da, iyi düzeyde örgütlenmiş siyasal hareketlere evrilmedikleri ve siyasal kurumlarla yakın ilişki kurmadıkları için popülist hareketler olarak görülemezler.

Aynı zamanda, popülizmi iktidar ideolojisi olarak tanımlarken, onun hem devlet aklını şekillendirdiğini hem de onun tarafından şekillendiğini kastediyoruz. Burada söz konusu olan popülistler ile devlet aklı arasındaki çift yönlü beslenmedir. Günümüzde popülizmin sadece Üçüncü Dünya demokrasilerine özgü bir fenomen değil, küresel bir fenomen olduğunu kanıtlayan iki örneği ele alabiliriz. Bu örnekler vasıtasıyla popülizm aynı zamanda devlet aklında gizil halde bulunanı nasıl ortaya çıkardığını da görebiliriz. Birinci örnek, Fransız aşırı sağ olarak nitelenen Ulus Cephe ve onun lideridir. Bu satırların yazarlarına göre, Fransa'nın toplumsal ve siyasal düzeyde azınlıklara, özellikle de Müslümanlara yönelik olumsuz bakış açısı sadece aşırı sağ popülizminin Fransız örüntüsü olan Ulusal Cephe'nin tek yönlü olarak devlet aklını şekillendirdiği olarak okunamaz. Hatta tam tersine, Ulusal Cephe lideri Le Pen'in Fransa sokaklarındaki Müslümanları 1940-1944 yılları arasında Paris sokaklarında boy gösteren Nazilere benzetmesi, uzun yıllardır bir devlet stratejisi olarak azınlıklara karşı hoşgörüden yoksun olan anlayışın popülistler aracılığıyla dışavurumudur. 11 Eylül Saldırıları'yla Fransa'nın Müslümanlar özelinde Avrupalı olmayan göçmenlere karşı psikolojik-manevi baskılarını da aynı şekilde değerlendirmek mümkündür. Bu konu özelinde Rancière'e (2016, s. 103) başvurmak gerekirse, Müslüman-İslamcı-Nazi üçlemesi uzun yıllar önce zaten devlet tarafından muhayyile düzeyinde inşa edilmişti. Ulusal Cephe ve lideri Le Pen muhayyile düzeyinde kalan bu üçlemenin dile getirilmesinde aracı olarak kullanıldı. Başka bir deyişle, Fransa'daki aşırı sağ popülizm, devlet aklı tarafından oluşturulan stratejiyi açık bir şekilde ifade etmekteydi.

Diğer bir örnek olarak dünyanın en güçlü ülkesi olan Amerika'da başkanlık seçimlerini kazanan Trump verilebilir. Onun "Önce Amerika" ve "Yeniden Büyük Amerika" sloganları popülist bir siyasetçinin başkanlık seçimini kazanmak adına verdiği anlık demeçler olarak değerlendirilemez. Trump'ın bu sloganları, kendinden önce başkanlık seçimini kazanmış siyasetçilerin kullandığı sloganların ya bir tekrarı ya da yeniden formüle edilişi şeklinde tezahür etmektedir. "Önce Amerika" sloganı, ilk olarak 1930'lu yıllarda ABD'de faşizme sempatizanları tarafından kullanılmıştı. Benzer şekilde, "Yeniden Büyük Amerika" sloganının Amerika'nın Soğuk Savaş dönemindeki en karizmatik başkanlarından birisi olan Reagan'ın seçim kampanyasında kullandığı sloganın bir uyarlaması olduğu ortadadır (Judis, 2016, ss. 71-78).

Değerlendirme

İktidar ideolojisi olarak popülizm "halk" için bir "umut ilkesi" (Bloch, 2013) olarak düşünülebilir. Temsili demokrasinin 21. yüzyılda etkisi iyiden iyi hissedilen krizi, popülist siyasetçilerin ve retoriğin siyasal alanda yükselişi için (ihtiyaç duyulan) ortamı hazırlamıştır. Popülizm, temsili demokrasinin, sadece temsile indirgenerek, halkın siyasal hayattan soyutlanmasını ajite eden

iktidarın ideolojisidir. Söz konusu ideoloji, farklı siyasal formülasyonlar aracılığıyla farklı şekillere bürünmektedir. Ancak popülizm ister sağ ister sol örüntüleriyle istihdam edilmiş olsun, temsili demokrasilerle birlikte kralın tacına sahip olan, ancak müesses nizamın bekçileri olan elitler tarafından tacı gasp edilen "halk"a hakkı olanı iade etme iddiasındadır. Fransız Devrimi öncesi Sieyès'in (2005, s. 7) "Üçüncü Tabaka Nedir?" sorusuna verdiği yanıt gibi "halk bir şey olmak istemekte", popülizm de bu şeyi karşılama iddiasıyla ileri atılmaktadır. Söz konusu edilen "şey" tahmin edileceği üzere egemenliktir. Her ne kadar bazı entelektüel mahfillerde -azınlıkta kalan bakış açısı- popülizm otoriter siyaset yapma biçiminin modern versiyonu olarak takdim edilse, dolayısıyla da siyasetin/iktidarın otoriterleşmesiyle eş tutulsa dahi, hâlihazırda onu iktidara taşıyan güç temsili demokrasidir. Hiç şüphesiz, popülizm içerisinde otoriter itkileri barındırmaktadır. Hatta iktidarın otoriterleşmesinin kapısını aralayacağını söylemek de mümkündür. Ancak onun otoriter siyasete indirgenmesi söz konusu değildir. Çünkü popülizmin hayat alanı temsili demokrasidir. Popülist siyasetçinin "halk" ile kurduğu ilişki temsili demokrasinin kendine özgü argümanlarından beslenmektedir. Tüm popülist siyasetçiler için "halk egemenliği", "siyasal eşitlik", "hukuk devleti" vb. argümanlar siyasal retoriğin vazgeçilmez unsurlarıdır. Öyleyse, popülizminin dölyatağının temsili demokrasi olduğunu ifade etmekte sakınca yoktur.

Öte yandan "halk"ın olmak istediği "şey" ile iktidarın ideolojisi olarak popülizmin "halk"ı yapmak istediği "şey"in örtüşüp örtüşmediği belirsizliğini korumaktadır. Popülizmin, kurgusal bir şekilde icat ettiği "halk"a siyasal alanda daha fazla söz verip, onun taleplerini dikkate alıp almadığı konusu tartışmalıdır. Her ne kadar popülizm müesses nizamın bekçileri elitler tarafından marjlarda kümelenmeye zorlanan "halk"ı siyasal alanın/olanın "merkez"ine taşıdığını ileri sürse ve temel ereğinin "halkın sesi"nin duyulur kılınması olduğunu iddia etse dahi, farklı bir dışlama pratiğini geliştirmektedir. Çünkü popülizm homojen, tek, hakiki "halk"ın bazı durumlarda "çoğul ses" çıkarma ihtimalinden hareketle "liderin ses"ini "halkın sesi" olarak takdim etmektedir. Bu yüzden, bazı araştırmacılar açısından popülizm, faşizmin yeniden formüle edilişinin tezahürü şeklinde değerlendirilmektedirler. Bu bakış açısı, kısmen hakikati yansıtmakla ve popülizm açısından reel-politiğin izdüşümü olmakla birlikte, popülizm fenomeninin faşizme indirgenmesi düşünülemez. Zira faşizm ya da benzeri totaliter ideolojilerin olduğu yerde popülizmden söz etmek anlamsız olur. "Populist moment"i var kılan şey temsili demokrasidir.

Dolayısıyla bu çalışmada popülizm, temsili demokrasi aracılığıyla iktidara gelen ya da onu etkileyebilme kabiliyetine sahip olan parti ya da liderin ideolojisi olarak takdim edilmiştir. Bu durumun da son derece kesif bir şekilde tüm temsili demokrasilere içkin olduğu iddia edilmiştir. Buradan hareketle, iktidarın ideolojisi olarak takdim ettiğimiz popülizmin 21. yüzyılda küresel bir fenomen haline geldiğini ifade etme imkânı ortaya çıkmıştır. Artık temsili demokrasinin siyasal iktidarı meşruiyetini dört başı mamur bir ideolojiye dayandırmak yerine popülist ideolojiye, yani ideolojisizliğin ideolojisine ya da retoriğe dayandırmaktadır. 2019'da Türkiye'de gerçekleştirilen yerel seçimler boyunca partilerin kullanmayı tercih ettikleri siyasal retorik hatırlanacak olursa, muradımız daha iyi anlaşılabilir. Pek çok popülizm araştırmacısı tarafından popülist olmakla "itham edilen" AK Parti ve lideri Recep Tayyip Erdoğan kadar elitist, iç oligarşisi tarafından dizayn edilen bir programa ve siyasal retoriğe sahip olduğu bilinen, sol siyasetin Türkiye'deki öncüsü konumundaki Cumhuriyet Halk Partisi'de yerel seçim kampanyası süresince popülist bir dil kullanmaya meyletmiştir. Dolayısıyla, iddiamız odur ki, bugün itibariyle bir ideoloji olarak popülizmin ya kendisi iktidarda ya da amentüleri iktidarda olan veya iktidara talip olan(lar) tarafından benimsenmektedir.

Kaynakça

Albertazzi, D., McDonnell, D., (2008). "Introduction: The Sceptre and the Spectre", içinde Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy, ed. Danielle Albertazzi ve Duncan McDonnell, Palgrave Macmillan, New York, ss. 1-15.

Albertazzi, D., Mueller, S., (2013). "Populism and Liberal Democracy: Populists in Government in Austria, Italy, Poland and Switzerland", Government and Opposition, Sayı. 48, No. 3, ss. 343-371.

Anselmi, M., (2018). Populism: An Introduction, tr. Laura Fano Morrisey, Routledge, London ve New York.

Arditi, B., (2005). "Populism as an Internal Periphery of Democratic Politics", içinde Populism and the Mirror of Democracy, ed. Francisco Panizza, Verso, London ve New York, ss. 72-99.

Badiou, A., (2016). "Twenty-Four Notes on the Uses of the Word 'People'", içinde What is a People?, tr. Jody Gladding, Columbia University Press, New York, ss. 21-31.

Bloch, E., (2013). Umut İlkesi -Cilt 1-, çev. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul.

Bugaric, B., (2019). "The Two Faces of Populism: Between Authoritarian and Democratic Populism", German Law Journal, Sayı. 20, ss. 390-400.

Canovan, M., (1981). Populism, Harcourt Brace Jovanovich, New York.

Canovan, M., (1984). "'People' Politicians and Populism", Seminars at London School of Economics and Universities of Lancaster and Manchester, ss. 312-327.

De la Torre, C., (2013). "The People, Populism and The Leader's Semi-Embodied Power", Rubrica Contemporanea, Sayı. 2, No. 3., ss. 5-20.

De la Torre, C., (2017). "Populism and Democracy: Lessons from Latin America", Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations, ss. 33-46.

Fassin, E., (2018). Populizm: Büyük Hınç, çev. Gülener Kırnalı, Heretik Yayıncılık, Ankara.

Finhelstein, F., (2019). Faşizmden Popülizme, İletişim Yayınları, İstanbul.

Freeden, M., (2003). Ideology: A Very Short Introduction, Oxford University Press, Oxford.

Ionescu, G., Gellner, E., (1969), "Introduction", içinde Populism: Its Meanings and National Characteristics, ed. Ghita Ionescu ve Ernest Gellner, The Garden City Press, Hertfordshire.

Judis, J. B., (2016). The Populist Explosion: How the Great Recession Transformed America and European Politics, Columbia Global Reports, New York.

Kalaylıoğlu, M., (2017). "'İktidarda Popülizm' veya Tedrici Bir İnşa Süreci Olarak 2002-2010 AKP Dönemi: Bir Çerçeve Denemesi ve Birkaç Temel Önerme", Mülkiye Dergisi, 41 (1), 67-103.

Kaltwasser, C. R., (2012). "The Ambivalence of Populism: Threat and Corrective for Democaracy", Democratization, Sayı. 19, No. 2, ss. 184-208.

Kazin (2016). "Trump and American Populism: Old Whine, New Bottles", Foreign Affairs. erişim (10 Ocak 2018) https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2016-10-06/trump-and-american-populism.

Krastev, I., (2011). "The Age of Populism: Reflections on the Self-Enmity of Democracy", European View, Sayı. 10, ss. 11-16.

Laclau, E., (2018). Populist Akıl Üzerine, çev. Nur Betil Çelik, Epos Yayınları, Ankara.

Mouffe, C., (2019). Sol Popülizm, İletişim Yayınları, İstanbul.

Mudde, C., (2004). "The Populist Zeitgeist", Government and Opposition, Sayı. 39, No. 4, ss. 541-563.

Mudde, C., Kaltwasser, C. R., (2013). "Populism" içinde The Oxford Handbook of Political Ideologies, ed. Michael Freeden, Lyman Tower Sargent ve Marc Stears, Oxford University Press.

Müller, J.W., (2017). Popülizm Nedir?, İletişim Yayınları, İstanbul.

O'Brien, T., (2015). "Populism, Protest and Democracy in the Twenty-First Century", Contemporary Social Science, Sayı. 10, No. 4, ss. 337-348.

Panizza, F., (2005). "Introduction: Populism and the Mirror of Democracy", içinde Populism and the Mirror of Democracy, ed. Francisco Panizza, Verso, London ve New York, ss. 1-32.

Rancière, J., (2016). "The Populist That Is Not to Be Found", içinde What is a People?, tr. Jody Gladding, Columbia University Press, New York, ss. 101-105.

Sieyès, J. E., (2005). Üçüncü Sınıf Nedir?, çev. İsmet Birkan, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Taggart, P., (2000). Populism, Open University Press, Buckingham.

Urbinati, N., (1998). "Democracy and Populism", Constellations, Sayı. 5, No.1, ss. 110-124.

Urbinati, N., (2013). "The Populist Phenomenon", Presses de Sciences Po, 51 (3), ss. 137-154.

Žižek, S., (2006). "Against the Populist Temptation" Critical Inquiry, Sayı. 32, No. 3., ss. 551-574.

Research Article

Popülizm: İdeolojisizliğin İdeolojisi ya da İktidar İdeolojisi

Populism: Ideology of Non-Ideology or Ideology of Power

Cemal FEDAYİ	Onur YILDIRIM
Prof. Dr. Kırıkkale Üniversitesi	Arş. Gör. Dr. Kırıkkale Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
fedai67@yahoo.com	onur20082008@hotmail.com
https://orcid.org/0000-0003-0097-0368	https://orcid.org/0000-0003-3946-338X

Extensive Summary

One of the most fundamental issue tackled within current political sphere is the rise of populism. Populism is central to debates about politics. As a matter of fact, nowadays populism is a global phenomenon that prevails from Latin America to Europe, Africa to America. So as *zoon politikon* it is possible to say that we are expreincing "populist moment". Then these kind of questions should be asked: What is populism? How could it be defined? Since when have we kept talking about populism? What causes the rise of populism? Is there only one populism or more than one? If it is accepted that populism is not reduced to one model, what are the differences and similarities of populism (s)? In this study, if it was necessary, we have tried to answer these kind of questions. However, our main object is not only answer the questions that have already been handled in many other studies. In this study, it is claimed that populism can be seen as ideology of non-ideology or ideology of power. It is a ideology that is flexible as it is powerful. It can be articulated into any ideologies. Therefore, it is suitable for current political power that does not need completed and solid ideologies in order to prevail on society.

First of all, it should be noted that there is no an agreed definition of populism among scholars. Therefore frequently used by historians, social scientists, political researchers and commentators, the term has absolute vagueness. Indeed, there is no definition of it, but only features. For sure, set of features that defines movements, parties and politicians are not shared by all populism researchers. Hence it should be counted among the terms that are known as *sui generis*. In other words, it is one of the most disputable concepts in the social sciences. It is kind of cliche to begin with any populism studies with the impossibility of definition of the phenomenon. One of the main reason for that it is not clear whether populism is a concept, an ideology or a political style. It can be seen as a concept, but lack of basic values that should be acquired by a concept. It shares many of the features of an ideology, but not all of them. It has *sui generis* political attributes, but they may change any time. So we also accept the difficulty of definition of it. However, it does not mean that it can not be defined and explained with its basic features. It is clear that populism based on the contradiction of "we-other" or "people-elite". Almost each populism researchers agree on how effective populists use the contradiction of "we-other" or "people-elite". Even though populists are to be found on the right or left, the use of the contradiction is common among them. Because, appealing to "we/people" against "other/elite" is one of the main features that shared by all populists.

Many scholars around the world have been trying to explain what causes the rise of populism. Even though there is no an agreed definition of it, scholars generally have made the following conclusion: The crisis of represantative democracy is the reason of the rise of populism. Because

many scholars aware of the strong relationship between democracy and populism. Hence some scholars argue that populism is the mirror image of democracy. In this study, it is accepted the strong relationship between democracy and populism. Starting from this point of view, it is claimed that populism can only take root in represantative democracy. Therefore, talking about populism is directly connected to represantative democracy. Then this study does deliberatively not focus on pre-modern populist movements like People's Party in the United States and *Narodniki* in Russia. We thought that it is essential to seize the moment in which represantative democracy flourishes. At the same time, it should trigger populism.

So we look at the first populist regimes that were in Latin America. With the spread of the Great Depression of the 1930's, Latin America experienced a critical juncture by which excluded masses started to be included into the political life. The process of political participation of masses was led by populist leaders like Perón in Argentina, Vargas in Brazil, Velasco Ibarra in Ecuador etc. These leaders appealed to the concept of "the people" against the establishment. They were capable of mobilizing masses into the political arena. By doing so, they had chance to legitimate and strengthen their regimes. Although populist parties and leaders in the region have sometimes tried to subvert democratic competition for political power, they have never intended to annihilate democracy, especially elections. For example Perón in Argentina has treated as the founder of first populist regime in the world politics. He was the first leader, who was elected by popular vote, employed populism as the ideology of political power. He that had sometimes tried to ignore bacis democratic principles but never annihilated democracy or democratic elections.

As a matter of fact, many European, especially Western European scholars treated populism as a pathological phenomenon that rooted in Latin America owing to the lack of democratic tradition. Because Western European does not have a long tradition of populism. So, populism was regarded as the misuse of democractic means by leaders in Latin America. But, the 1980's were turning point for Western European scholars to handle objectively the phenomenon. In that years, the first populist parties appeared in the countries of the region. French National Front, Italian Northern Leagues and Austrian Freedom Party were the first populist parties. Known as radical right parties, they were appeared to react variety of social transformations. Their core attributes are related to political issues such as immigration, crime and corruption. From the 1980's to today, the number of populist parties increased in the region. In recent years, populist rhetoric has not only employed by radical right parties. Across the region, the moderate and radical parties from right to left have employed populist rhetoric. Currently, there are rightwing, leftwing and centerist parties in Europe. In the continent, populism is an ideology of political power that is a way of thinking about politics. Rightwing populism claims to defend the "people" against elite. Leftwing populism also claims to champion the "people" against elite. But there is a nuance between them. The former's rhetoric is mostly based on anti-immigration. The latter employs a kind of language that is not only based on anti-elitism, but also corruption and the criticism of neoliberal hegemony that is treated by them as the main reason for economic and political downfall.

By spreading populist rhetoric into the all kind of parties, it has been necessary what the common attributes of populism (s) is. Nowadays it is impossible to talk about only one populism. There are populist parties in represantitve democracies. So, when we talk about populism, questions arose what kind of populism are you talking about? "People", "leader" and "democracy" are the main attributes of all kind of populism (s). As discussed earlier, the rise of populism is directly related to the crisis of represantative democracy. Populist politicians have been capable of mobilizing the "people" in order to give sovereignty to them back. As put in democratic theory, sovereignty belogs to the "people". But, elite that extort sovereignty from "people" is the saviour establishment. In that case, leader becomes the saviour and voice of "people" against elite and establishment. This is one of the most common rhetoric that used by populist parties and politicians seek to mobilize masses.

Overall, populism is a global phenomenon in the contemporary world politics. Especially since the 2000's, populist politicians and parties have been very active actors in represantative democracies. They have introduced themselves as hope to those that somehow excluded from political arena. Hence some argues that populism can be conceived of as kind of democratic

corrective. Because it gives voice the “people” that do not feel represented by elite. On the other hand, some scholars treat populism as a syndrome or pathology. From this perspective, populism has conceived of as improper use of democracy. Therefore, one can say that there are at least two different approaches how to handle and treat populism. One of them regards populism as the emancipatory of the “people”. Other approach conceives it as kind of authoritarianism of political process and arena. In this study, we adopt a different way. Populism is simply an ideology that has been employed by political power. According to us, it is neither authoritarianism of political life nor the emancipatory of the “people”. Populism should be regarded as the way of thinking politics by political power that operates at its own charges.